

Avrupa Demokratik Kadın Hareketi'nin Feminizm Anlayışı

Feminizmin Tanımı

Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, sınıf çelişkisinin ve ulusal/etnik ya da ırka dayalı egemenlik biçimlerinin yanı sıra toplumlara biçimlendiren temel hakimiyet biçimlerinden biridir. Patriarkanın ve kapitalizmin dinamikleri birbirine indirgenemeyecek ama birbirini besleyen dinamiklerdir. Bu feminist tahlile göre erkek egemenliği, kadınların ezilen, erkeklerin ezen taraf olduğu başka bir ifadeyle biri hakim diğeri tabi iki toplumsal grubun karşı karşıya geldiği bir toplumsal ilişkidir.

Feminizmin Çıkışı

Kadınların ezilen bir toplumsal grup olma bilincinin tarihsel ön koşulu eşitlik kavramıdır: Toplumun düzenlenmesinde temel ölçü hak eşitliği olduğunda, insanların her tür farklılıkların ötesinde eşit hak sahibi yurttaşlar oldukları ilkesi yerleşik hale geldiğinde, kadınlar bir toplumsal grup olarak ayırımı uğradıklarının bilincine varır ve buna karşı kollektif bir isyan başlatırlar. Herkes için geçerli olduğu savunulan bir toplumsal ilke kendilerini kapsamamakta, temel toplumsal ölçü açısından kendilerine karşı ayırım yapılmaktadır. İnsanlar arasındaki eşitsizliğin doğal kaynakları olmadığı varsayımına dayanan genç burjuva ideolojisi, kadınları içinde buldukları ikincil konumun kaynağını toplumda aramaya yöneltir.

Feminizmin ortaya çıkışı ve tarihçesi aynı zamanda kadının mücadelesinin bir parçasıdır. Bundan dolayı "feminizmden ne anlamalıyız" sorusuna cevap aramaya çıkmadan önce, feminizmin tarihteki gelişimine bir göz atmak gerekiyor.

Oldukça geniş bir gelişim yelpazesine sahip Feminizmin tarihçesini dolayısıyla ana ve alt akımlarını, bütün yönleri ve detaylarıyla ele almak uzun soluklu ve uzman elden bir dökümantasyon çalışmasını gerektirir. Bu nedenle burada genel başlıklarla bir kronoloji ve ardından bir değerlendirmeye yer vereceğiz.

Sosyal gelişimin ancak kadınlara verilecek daha fazla özgürlükle mümkün olabileceği" düşüncesinin sahibi Charles Fourier (1772–1837) 'feminizm' kavramını tarihte ilk olarak kullanan kişidir. Feminizmin düşünce olarak bu sade savunusundan sonra, feminizm akımı ile ilgili ilk yaklaşımlar 17. yüzyılda (insan haklarının da desteğiyle) Marie Le Jars de Gourney'in yazılarında ortaya çıkmıştır.

Bunun yanı sıra Christine de Pizan, Olympe de Gouges, Mary Wollstonecraft ve Hedwig Dohm'un da eserleri feminizm felsefesinin ilkleri arasındadır.

Teori olarak feminizm, ilk olarak 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarına denk gelen zaman aralığında, temel haklar kategorisinde dünya sahnesine çıkmıştır. O zamana kadar ataerkil bir toplumda temel hakların sahibi sadece erkeklerdi. İnsan Hakları olarak görünen "Erkek Hakları"nın 17 maddesinin kadınlara uyarlanması gerektiğini savunan Olympe de Gouges, 1793 yılında Fransa'da kadınların da temel insan haklarına sahip olmasını sağlayan girişimi başlatmıştır. Fransa'da elde edilen bu temel insan hakları kadınlar için bir ilktir.

Bu tarihsel ön koşullar feminizmin birinci dalgası olarak anılan ve kadınlar için oy hakkını savunan sufrajet hareketini hazırlamıştır. 19. yüzyılın son yıllarına doğru birçok Avrupa ülkesinde; ABD ve Avustralya'da kitlesel bir dalga olarak başlayan kadın hareketlerinin, "erkeklerle politik olarak eşit haklara sahip olma isteği, aynı iş için erkeklerle eşit ücret alma isteği ve kadınların da üniversiteye gidip her işte çalışabilme isteğiyle" ortaya çıktığını görüyoruz. 19. yüzyılın sonlarına kadar birçok ülke, kadınların bu kitlesel hak arama hareketinden etkilenmişlerdir.

Feminizmin Dalları ve Örgütlenmeleri

Batı Avrupa'da ve ABD'de (ve oradan esinlenerek Türkiye'de), feministler feminizmin tarihini iki temel dalga şeklinde kavramlaştırırlar: Merkezinde oy hakkı mücadelesinin yer aldığı birinci dalga ve

1960'ların ikinci yarısında başlayan ve yeni feminizm olarak da anılan ikinci dalga. İkinci dalga feminizmin birinci dalga feminizmden esas farkı, kadın-erkek eşitliği perspektifinin ötesine geçerek, bizzat bu eşitliği sağlamanın ancak patriarkal sistemin aşılmasıyla mümkün olacağını öne sürmesidir. Bu yeni feminizmi birinci dalganın çalışma hayatına ve yurttaşlığa ilişkin eşitlik taleplerini sürdürmekle birlikte gündemine yeni sorun kümelerini dahil eder : Cinsellik, beden, kadınlara yönelik şiddet ve kadınların görünmeyen ev emeği, bunların başlıcalarıdır. Aslında bu yeni mücadele alanları feminizmin politika alanının yeniden tanımlanması anlamına gelmektedir : ' Özel (ya da kişisel) olan politiktir !' sloganıyla feministler o güne kadar politika – dışı olarak görülen sorunları politikleştirdiklerini ilan etmektedirler. Evlilik- içi tecavüz, kadınların görünmeyen ve karşılıksız emeği gibi yeni adlandırmalarla, kişisel ilişkilerin ve özel alanın doğallaştırılma gelmiş çeşitli boyutları üzerindeki doğallık peçesi böylece sıyrılır. Kadın erkek ilişkilerinin bu vecheleri sistematik bir hakimiyet ilişkisinin çeşitli boyutları olarak kavramlaştırılmaya başlanır. Aradan geçen yıllarda, evlilik içi tecavüz, işyerinde cinsel taciz vb. Hukuksal düzenlenmenin konusu haline gelir, ev emeği ölçümeye başlanır ve tazmini için çeşitli talepler geliştirilir.

Öte yandan ikinci dalga feminizmin bir ilkesi de erkeklerden ayrı örgütlenmek ve faaliyetlerin büyük bölümünü erkeklere kapalı olarak sürdürmektir. Ezilenlerin kurtuluşunun ancak kendi mücadelelerinin eseri olacağı bilgisinden hareketle geliştirilen bu ilke ile, hem erkeklerin kadınlar adına konuşmasının önü alınmış olur, hem de bizzat mücadele süreci kadınların kendilerini dönüştürdükleri bir süreç haline gelir. Bilinç yükseltme toplantıları, feminizmin tek değilse de öncelikli çalışma yöntemlerinden birisidir. Özel- kişisel olanın politik olduğu sloganı bu toplantılarda somut içeriğine kavuşur.

İkinci dalga feminizmin kadınların kurtuluş mücadelesinin örgütlenme ilkelerine yaptığı bir başka katkı ise, hiyerarşik olmayan, esnek, küçük gruplar anlayışıdır. Bu ilke kadınların ezilme biçimlerinin çeşitliliğinden kaynaklanır. Kadınların tümü bir toplumsal egemenlik ilişkisinin tarafındırlar, ama bu ezilmeyi farklı farklı biçimlerde yaşarlar, dolayısıyla da öncelikleri farklıdır. Kadınların patriarka içindeki somut konumlarını ve ezilme biçimlerini belirleyen bir yandan sınıfsal/ ulusal/ ırksal aidiyetleridir. Öteyandan, özellikle Türkiye gibi kamusal alana katılımlarının önünde çeşitli engellerin olduğu ülkelerde kamusal alanla kurdukları ilişki kritik bir önem taşır. Bunun dışında, cinsel yönelimleri, evli olup olmadıkları, anne olup olmadıkları, tam zamanlı ev kadınlığı yapıp yapmadıkları da tayin edici etmenlerdir. Bu çeşitliliği hiyerarşik, merkezi, geniş bir yapıda, temsile dayalı bir ilişki biçimiyle kucaklamak mümkün değildir. Bu çekirdek yapıların birlikte davranması kampanyalar yada koordinasyonlar aracılığıyla sağlanır.

Farklı Feminizm Türlerinden Bazıları

* Eşitlikçi,

* Kadın merkezli

* Baskının ataerkillikten kaynaklandığını kabul eden

* Baskının kapitalizmden kaynaklandığını kabul eden

* Ayrımcı

* Batı dışı formlar

Eşitlikçi formlar:

* – Eşitlikçi feminizm – Önde gelen feminist liderleri de içeren çoğunluk bunun feminizmin gerçek bir formu olmadığını öne sürmektedir.

* – Bireyci feminizm – (liberteryen feminizm olarak da bilinir) Yukarıdakiyle aynıdır.

* – Liberal feminizm

Kadın merkezli (gynocentric) formlar:

- * – Kültürel feminizm
- * – Cinsiyet feminizmi
- * – Pop feminizm
- * – Radikal feminizm
- *

Baskının ataerkillikten kaynaklandığını kabul edenler:

- * – Anarko-feminizm
- * – Radikal feminizm
- * – Fransız feminizm
- * – Seks radikal feminizm
- *

Baskının kapitalizmden kaynaklandığını kabul edenler:

- * – Marksist feminizm
- * – Sosyalist feminizm

Ayrımcı (segregationalist):

- * – Lezbiyen feminizm (lezbiyen ayrımcılığı/lesbian separatism))
- * – Ayrımcı feminizm/seperatist feminist

Afrikan-Amerikan

- * – Siyah feminizm / Black Feminism
- * – Kadıncılık/Womanism

Batı-Dışı :

- * – Üçüncü Dünya feminizm
- * – Sömürge sonrası feminizm

Alt feminizm dalları – Ekofeminizm – Fransız Feminizmi – Radikal Feminizm – Liberal Feminizm – Lezbiyen Feminizm – Marksist Feminizm – Sosyalist Feminizm – Pop Feminizm – İslamcı Feminizm – Ruhsal Feminizm – Maddi Feminizm – Postmodern Feminizm – Varoluşçu Feminizm – Pro-seks Feminizm(seksüel açıdan liberal feminizm, seks-pozitif feminizm diye de bilinir) – Post-Kolonyal Feminizm – Amazon Feminizm – Kültürel Feminizm – Anarko-Feminizm – Üçüncü Dalga Feminizm – Kadınizm/Kadıncılık (Womanism) – Bireysel Feminizm

Toplumsal algı olarak feminizm nasıl ele alındı?

Feminizm toplumdaki algılanışı tarihsel süreçlerden ve toplumsal iş bölümünden ayrı ele alınamaz. Feminizmin, ortaya çıkış döneminde kadının toplumdaki durumundan bağımsız değildi. Hem bu durumun nedeni hem de sonucudur diyebiliriz. Yani tarihsel olarak bir yandan feminist kadın hareketleri, kadının kendi iradesine dayalı öz örgütlülükler ile ataerkil sistemi aşabilecek araçlar olarak ortaya çıkmış, öte yandan pratik mücadele içerisinde bulunan kadın aktivistlerin sol örgütlerde hakim olan ataerkil görev dağılımı ve alt konumlandırılmaları sonucu feminizme ve beraberinde kadın öz örgütlülüğüne yönelmişlerdir. Toplumda feminizm erkeğe düşman, erkek cinsine karşı olarak algılanır. Feminizm, ataerkil sisteme karşı geliştirilmiş cins teorisi olarak görülmemekte, aksine kadını ötekileştirerek hatta aşağılayan bir hakaret olarak ele alınmaktadır.

Bunu çeşitli sokak röportajları, anketler ve sosyal blog üzerinden yürütülen tartışmalardan görebilmekteyiz. Feminist, toplumda erkek düşmanlığı ile bütünleştirilmekle birlikte bunun yanısıra problemler, bencil kadınlar, lezbiyenler, kadın hakimiyeti gibi kavramlar ile tanımlanmaktadır. Kadının siyasetle ilgilenmesini pek makbul gören bir durum olmadığını da hesaplarsak feminist teori erkeğe karşısında duran radikal bir karşı duruş olarak algılandı. Hayatın her alanında, aile içinde, eğitim kademelerinde, iş yaşamında, politikada hatta zihnimizde o kadar çok hakim olan ataerkillik, feminizme yönelik algısının 'sorunlu' olması bu yüzden şaşırtıcı olmasa gerek. Genel olarak feminizm algısının doğru anlaşılması için bir hesaplaşmanın olmaması, toplumun ataerkil yapısının sistematik bir biçimde sürekli yeniden üretilmesi, feminizmin kitlelere bilimsel bir şekilde tartışılmasının sağlanmaması geri olan bu yaklaşımı genel mentaliteye dönüştürmüştür. Bu noktada ataerkil yapıyı ve mentalitesini değiştirmek, dönüştürmek isteyen feminist kurumlar da kitlelere ulaşmakta zayıf kaldı diyebiliriz.

ADKH nasıl ele aldı?

Genel olarak feminist kadın kurumlarını kitlelere ulaşma noktasında zayıf kaldı dedik. Ancak kendimizin de içinde yer aldığı, kendini anti- kapitalist, anti-empyralist olarak tanımlayan birçok kadın kurumu olarak sol oportünizmin etkisi ile feminizmi sistem içi mücadele olarak tanımlayıp, feminizmin savunularını, ezilen cins adına ve cinsel yönelimler adına yürüttüğü demokratik haklar mücadelesini sahiplenemedik ve bu noktada feminist teorileri anlamada, tartışmada toplumsal algının ötesinde hareket edemedik. Sosyalist hareketler feminizmi bir kadın tarihi olarak görmek yerine, sınıf mücadelesine direkt hizmet etmeyen düzen içi akım olarak gördü. Öyle ki kadının bireysel isyanı dahi feminist olarak damgalıp 'hizaya' getirmenin adı olabildi. Bu yaklaşımlar kadın hareketlerine de yansdı. Ataerkil anlayışa karşı yapılan çıkış örgütsel hiyereşiye uymuyorsa en basit yöntemle 'siz feminist misiniz' sorusu ile kadınların gücünün parçalanmasına neden olabildi. Kadınlar bu kez de feminist olmadıklarının ispatının peşine düşüyorlardı. Bu ikircikli tutum feminizmle araya sınır çekmeyi 'doğallığında' getiriyordu. Kadın mücadelesine çektiğimiz her sınır bizi (özellikle sosyalist mücadele veren kadın hareketlerini) kısır döngü içerisinde kendini, tekrarlayan ya da bitiren hareketlere dönüştürdü. Hayatı değiştirme çabasını bir karınca yolu gibi özenle dizen kadın emeğini görmezden gelmek kadın tarihi açısından kayıp emek olarak görmek gerekir. "Kadının en bilimselinden en ilkeline dek tüm mücadele araçlarının savunan" kadın hareketimizin bu anlayışı bizi feminist tarihle yüzleşmeye götürdü. Feminizm kadın tarihidir biz bu tarihin bir parçası olarak bunu sahipleniyoruz. Sınıf mücadelesinin nihai hedeflerinde, sömürünün ortadan kaldırılması ve özgürlük mücadelesi kadar, cinsler arası hak ve fırsat eşitliğinin sağlanması da varsa; nihai hedefe ulaşılan kadar sınıf mücadelesi bileşeni kadınların feminizmi sosyalist içeriği ile savunması doğaldır. Bizde bu doğallık içerisinde uzağında durduğumuz bu tarihin içinde buluyoruz kendimizi.

AVRUPA DEMOKRATİK KADIN HAREKETİ- MART 2015